

לחיות עם אבי הכלה

מרשת תרומה

① זה תלמידי
בתוככם

1 "ויקחו לי תרומה" - הדא הוא דכתיב (משלי ד ב): "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו", אל תעזובו את המקח שנתתי לכם... יש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה, שנאמר: "ויקחו לי תרומה".

6 משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה. ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו: בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי - שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי.

11 כן אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר "ועשו לי מקדש".

(שמות רבה לג א)

1 אדם הקונה חפץ ונעשה בעלים עליו, בעלותו מתבטאת בעיקר בעובדה כי החפץ שייך אך ורק לו. ההשתלטות המוחלטת והבלעדית היא היוצרת את הבעלות. בעלותו של הקונה על המיקח מוגדרת על ידי הוצאת החפץ מרשותו הקודמת ודחיקת כל בעלים אחר.

6 כך ניתן להסביר את המושג "קניין באיסורי הנאה": לכאורה מושג זה מופשט להלכות, שהרי אין יכולת אמיתית לממש את הבעלות על החפץ

אם אין לבעלים אפשרות ליהנות ממנו. אולם, ייתכן כי יש לקניין כזה השלכה מעשית אחת, והיא שאף אחד אחר לא יוכל להשתמש בחפץ ושל היותו בבעלות הקונה. מניעת השימוש מהאחר היא המבטאת את הבלעדיות שיש לאדם על קניינו, ואפילו אם קניין זה אסור בהנאה.

11 אף בקידושין, האדם רוצה לקדש את האישה כך שתהיה מופרשת מכל העולם: שלא תהיה לה שייכות לאף אחד אחר, אפילו לא לאביה. לשאת אישה ולגור עם אביה - בפשטות, זו פגיעה בזיקה הבלעדית שבין האישה לבעלה. אם האישה כרוכה עדיין אחרי אביה, כנראה אין היא קשורה לבעלה באופן מלא. גם הבעל אולי לא יהיה חופשי לפעול עמה כהבנתו.

16 "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו" (בראשית ב כד).

האדם הקונה מיקח מעריך בוודאי את בעליו הקודם, ומובן שהאיש המקדש אישה אמור להעריך את אביה. המוכר בוודאי השפיע על טיב התוצר, וכל שכן שהורי האישה ראויים להערכה מהבעל על שגידלו בת המוצאת חן בעיניו. ואף על פי כן, חפץ הוא בקשר המוחלט עם האישה. הוא יהיה מוכן לארח את אבי אשתו כדת וכדין, ובלבד שהאב ירגיש

1
פעמים שיחס כזה עלול להתקיים גם כלפי התורה. אדם מרגיש כי הוא יכול להתקשר עם התורה, בלימודה ובעשייתה. הוא מבין את משמעותה כתורת אלוקים, אך מצפה שחיבורו הממשי יהיה ללימודה ולקיומה, זה העולם שעמו הוא יכול להיפגש. בואו של הקדוש ברוך הוא עם התורה עלול לעורר חששות, כבואו של החותן אל חתנו. האדם מרגיש שצילו של האב מכביד עליו, ואף מצר את צעדיו. הוא אוהב את פרי ידיו של האב, ומעריכו מתוך הערכת האב, אך קשה לו לחיות בצל האב ממש.

2
"ועשו לי מקדש", משמעו - תנו לי, לאבי התורה, לחיות עמכם. לא רק לחיות חיי תורה, אלא גם להיות נכונים להזמין הביתה את המלך ולעשות לו קיטון. תביעה זו עשויה להרתיע: האב נראה מאיים בגדלותו, ויש חשש לחיות בצמוד לאב בעל תביעות כה גדולות. על כן, לעיתים, מעדיף האדם לחיות עם התורה בלבד, כשהקדוש ברוך הוא כביכול מרוחק ממנו. אבל גודלה וייחודה של תורה הוא שהאדם אמור לקבל איתה גם את אבי הכלה, כמתלווה לקניין. בכל מקום שאליו ילך הבעל, דורש האב שיבנה בעבורו בית על מנת שישכון בתוכו.

לפגוש את יוצר היצירה

6
בצד התביעה לחיות בצילו של המוכר, אבי הבת, יש זכות ושמחה. יש מצבים שבהם האדם היה מעוניין להיפגש עם בעל המיקח. אדם הרוכש תמונה מרהיבה, או נפגש ביצירה ספרותית מופלאה, מתפעל ממנה וחולם להיפגש עם האמן שיצרה. מתעורר בו רצון להיפגש עם האישיות שרק הופעות קטנות ממנה מקופלות בתוך היצירה. קניית היצירה מעוררת כמיהה לחיות עם יוצרה.

7
בנתינת התורה, הקדוש ברוך הוא נמכר כביכול עם יצירתו. בעזרת המוצר, מצליחים אנו להביא אלינו גם את מקורו. חיי התורה מחברים אותנו עם עולם רוחני המשתקף בחוכמתה ובקיומה, אך מחברים גם אל מה שמעבר לה. האדם לומד ועושה, והקדוש ברוך הוא שוכן ומתקרב. האדם מצליח להביא לתוכו פנימה את מה שמעבר לתורה, ויוצר בתוך ביתו קיטון ששוכן בו מי שמעל ומעבר לתפיסתו והשגתו.

8
בני ישראל מקבלים תורה, והולכים ללמוד ולחיות על פיה, אך גם בונים במחנה מקום לשכינה. במקום זה הם מציבים מחיצות המייצרות מקום רמובדל ומקודש, ומכניסים לתוך עולמם את האומן שיצר את היצירה המופלאה.

זכור את אשר עשה לך עמלק

הדברים מתחברים גם לפרשת זכור, ולמצוות הזכירה של מעשה עמלק.

9
יש וזיבים שבהם אדם רוצה להתנתק מעברו ולשכוח את שהיה. רצונו לחיות את ההווה כמות שהוא ללא קשר לעבר. החיים גם כך מסובכים וימים הקשיים המורכבים שעמם נאלץ להתמודד עושה

הוא רצון להשתחרר מהעבר כדי להתרכז במשימות ההווה, כולל
 המשימות החשובות והמשמעותיות ביותר. אולי זוהי הדרך היחידה
 להחמוד עם ההווה, מפני שהעבר מכביד על ההווה ולפיכך יש להתנתק
 ממנו. כמו הבעל שמעוניין בבת בלי נוכחות צמודה של האב, ובהקבלה
 הוא מעוניין לקנות את התורה ללא המקור שנותן אותה, כך יש רצון
 להתרכז במשימות ההווה החשובות מבלי שהעבר יכביד עליהן.

אולם בעומק הדברים מתבררת מעלת הזיכרון. כשם שמשמעותה של
 יצירת האמנות מתחזקת לאור המפגש עם יוצרה, גם החיים בהווה
 נקבלים את משמעותם לאור החיבור לעבר על כל תכניו דרך הזיכרון.

שני סוגי זכירות מוכרים לנו ממצוות התורה. יש מצוות זיכרון שנועדו
 להזכיר אירועים מהעבר כדי לתת משמעות להווה, כמו זכירת מעשה
 נראשית, יציאת מצרים ומתן תורה. לעומתן יש מצוות זיכרון שנועדו
 להזמיק לקח ממה שאירע, כדוגמת מעשה מרים המלמדנו על לשון הרע.
 לפאורה המצווה לזכור את מעשה עמלק שייכת לסוג השני - עלינו
 להזמיק את הלקח מסיפור המלחמה עם עמלק.

בנוסף, גם הזיכרון של מלחמת עמלק איננו זיכרון של אירוע חד
 מעשה, אלא של מציאות רחבה בהרבה. "ראשית גויים עמלק" (במדבר כד
 ט). עמלק הוא כוח התנגדות מראשית ימי עולם לכל הופעה אלוקית. הוא
 מנסה לכסות ולהסתיר את התגלות כבוד ה' בעולם. לכן זכירת קיומו של
 עמלק משמעותית בדיוק כמו זכירת יציאת מצרים ומעשה בראשית: כשם
 שאי אפשר לראות את ההווה כראוי ללא הבנה של נקודת ההתחלה
 שמונה הכל נובע, כך אי אפשר לראות את כל הסיבוכים שבהם אנו
 נפגשים בלי לזכור את מציאות עמלק העומדת בשורשם.

עמלק הוא הכוח הגורם לשכחה. הוא מנסה להשכיח מאיתנו את כל
 נקודות העבר העצומות, ולגרום לנו לראות את מציאות ההווה כמות
 שהיא. "ראשית גויים" - עמלק מציג ראשית משלו, כביכול, והוא מעוניין
 להשכיח מאיתנו את נקודת הראשית האמיתית של העולם. לכן המלחמה
 בו מתנהלת על ידי זיכרון דווקא: נזכור היטב כי יש כוח המנסה להתנגד
 להופעה האלוקית, ולכן הוא מנסה להשכיח. "זכור את אשר עשה לך
 עמלק, לא תשכח".

רק אם נצליח לזכור את אשר עשה לנו עמלק, ולהפנים את מציאותו של
 כוח זה, נדע להתמודד כראוי עם ההסתור והקשיים שבהם אנו נתקלים.
 כך יימחה זכרו של עמלק, המנסה להסתיר ולהשכיח, ונוכל לפעול
 במציאות עם כל העוצמה מהעבר, ועם הפנים אל העתיד.

ומצוותיו, עד שלא יהא בידך להתגבר
 על עוצם החשק שיבער בלבך לקיים
 מצוות ה', ותרופך לדבר מצוה, ואם יקיים
 מצוה ה' בחשק גדול כל כך, יתעורר
 בלבו מאליו לקיים עוד מצוה, ומכך
 יימשך לקיים הרבה מצוות ה', ולכן סיים
 ואמר שמצוה גוררת מצוה, כי לפי גודל

ב] דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה (כ"ה, פ"ג). והקשו המפרשים שהיה צריך לומר ויתנו לי תרומה. ורש"י פירש תרומה, לשון הפרשה, יפרישו מממונם נדבה. ויש להבין מה הענין בהפרשה זו, וכי היה מצוה בהפרשה עצמה, כמו מצות הפרשת תרומות ומעשרות, הלא העיקר היא הנתונה.

איתא בתנא דבי אליהו (כ"ה פ"ג) בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה. ויש להבין מה כוונתם בזה לתלות תרומתן של ישראל במה שאמרו נעשה ונשמע.

ויש לבאר בהקדם ביאור מה שאמרו במשנה (לצ"ח פ"ק ד' משנ"ג) בן עזאי אומר הרי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצוה ושכר עבירה עבירה. ויש להבין מהו ענין ריצה למצוה. ונראה לבאר על פי מה שאמרו במדרש (ויקרא כ"ה פ"ג) רוח הקדושה אומרת מי הקדימני ואשלם (אי"ז מ"א, ג) מי קלס לפני, עד שלא נתתי לו נשמה, מי מלל לשמי, עד שלא נתתי לו בן זכר, מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג וכו', הרי שאין האדם פועל כלום מעצמו, אלא ממה שנותן לו הקב"ה. אולם חשקו והתלהבותו של האיש הישראלי לקיים מצות ה' ותורתו, זאת בא מהאדם מעצמו, שהוא בעצמו מתלהב בלבו לאהבה את ה' ולקיים מצוותיו. ולכן כל כמה שתגדל חשקו והשתוקקותו של האדם לקיים מצוות ה', כך תגדל מעלתו וחשיבותה של המצוה כ"ה.

בזה יבואר מה שאמר התנא הרי רץ למצוה, כי האות והראיה לכך שהאדם משתוקק לקיים מצות ה', היא הליכתו וצעידתו למצוה, כי אם הוא רץ למצוה הרי זה מוכיח על תוקף חשקו ומאווייו לקיים המצוה, אך אם אין הליכתו אלא בפסיעות קטנות, הוכיח בזה שאין חשקו איתן כל כך לקיים תורה ומצוות. ואמר התנא הרי רץ למצוה,

5
no

בוה ינעם מאד מה שכתב רש"י הפרשה יפרישו מממונם נדבה, כי הגם כי עצם המצוה היא הנתניה למלאכת המשכן, מכל מקום דבר זה אין האדם עושה מאליו, שהרי אם לא נתן לו הקב"ה ממון לא היה בידו להפריש מממונו למלאכת המשכן, וחלק האדם בנתניה זו הוא רק מה שמרים תרומת ה' בנדבת הלב, ברצון ובשמחה, ולא כטבע בני אדם שקשה עליהם מאד להפריש מממונם לגבוה.

בוה ינעם מאד מה שכתב רש"י הפרשה יפרישו מממונם נדבה, כי הגם כי עצם המצוה היא הנתניה למלאכת המשכן, מכל מקום דבר זה אין האדם עושה מאליו, שהרי אם לא נתן לו הקב"ה ממון לא היה בידו להפריש מממונו למלאכת המשכן, וחלק האדם בנתניה זו הוא רק מה שמרים תרומת ה' בנדבת הלב, ברצון ובשמחה, ולא כטבע בני אדם שקשה עליהם מאד להפריש מממונם לגבוה.

שישמעו מה עליהם לעשות, כבר הם מוכנים לעשות. ועל זה אמר רבא (שם פ"ט ע"א) אנן דסגינן בשלימותא, יש לפרש שהלכנו בלב שלם, לכן הקדמנו נעשה לנשמע. ולכן לאחר שהקדימו נעשה לנשמע וגילו עז חפצם לקיים מצות ה', אמר הקב"ה "ויקחו" לי תרומה, שתהא בעיניהם נתינתם ותרומתם למלאכת המשכן, כאילו הם לוקחים, והנה בטבע האדם שלוקח בחשק ונותן בלא חשק, ובנדבת המשכן אמר הקב"ה שתהא הנתניה בחשק, כאילו הם לוקחים הממון בשמחה וברצון לבב.

והאות והראיה על שמחה ורצון הלב, היא במה שמקדים להפריש מממונם טרם שנותן תרומת ידם, כדרך האיש נדיב הלב, אשר ידו פתוחה לנתנת צדקה, אינו ממתין עד שיביא העני, אלא מפריש מממונו לצדקה, מקודם שיבא העני אליו, ומכין עצמו ליתן לו מהממון שהפריש מכבר מרצונו הטוב, ולא כאיש צר העין, שאין לבו נתון להיטיב עם הבריות, אינו מפריש מממונו, אלא בבוא העני אליו, ואז יתן לו צדקה, ואינו נותן בטוב לב ושמחה. לכן צוה הקב"ה שמחילה יפרישו את נדבת לבם למשכן, כדי שיהא נתינתם שיתנו לאחר מכן לתרומת ה', ברצון ובשמחה ובטוב לבב.

*ועשו ארון עלי שטים וכו', צרכות 77 כ"ה ע"ג אומר כ' שמואל צר נחמני אומר ר' יונתן צענה שאמר הקצ"ה למשה ואמר לו להיפך וכו' א"ל להיכן אכניסם שאלה הלך משה ואמר לו להיפך וכו' א"ל להיכן אכניסם שאלה כך אמר לך הקצ"ה עשה מושכן ארון וכלים א"ל צלל אל הייח וידעה והק' צתום' הלא לא נאמר כך מפי הקצ"ה אלא תחילה ארון ושולחן ומנוורה ואח"כ מושכן כמו שקדורים בקרא וכו' ע"פ מה שכתב הרמב"ן בזה ש קדימת הכלים הוא הקודם צמעלה לא צתון העשייה אלא שזה עיקר קדושת המושכן צוה שכתן צו הארון שכתבו הסודר והלוחות מעשי ידי ה' ושאר הכלים וזה הקדים אותם אל כל מיד ציאר לו השי"ת שדרך עשייה לא כן שהרי אמר לו בכל אשר אני מראה אותך והראה לו הקצ"ה צמעים מושכן צמיו ומשוכלל וא"כ ראה משה קודם המושכן ואח"כ הכלים, וע"ז אמר לו השי"ת ככל אשר אני מראה אותך את הצבית המושכן תחילה ואח"כ הצבית כליו וכן תעשו גם אתם שוב פרט הקודם צמעלה הארון השלמן והמנוורה ואח"כ המושכן וכן אמר לו משה לצללל דחייב אדם לוותר צלשון רצו וסמך משה שצלללל יצין וישיביל כל זאת וע"ז אמר לצלללל צלל אל הייח וידעה ר"ל צלל אל כשהכניסתי הקצ"ה צמשים העליון והראה לי הקצ"ה כן תעשה גם אתם כאשר ראיתי למעלה מושכן קודם וא"ל שם הייח והצבית צמכלך:

6

פניא
אלה

"ועשית שנים פרבים והב" (כה, יח)

ובתלמוד (סוכה ה, ע"ב): מאי כרוב? אמר רבי אבהו כרביא שכן בכבל קורין לינוקא רביא.

ויש להבין מה ראתה התורה הקדושה לקרוא לכרובים שהם במקום הכי מקודש לעם ישראל קודש הקודשים, בלשון לע"ז לשון בבליית?

7

ונראה לכאור בס"ד על פי מה שביאר ר' יהודה צדקה זצ"ל, על הכתוב לגבי תפילין "והיו לטוטפות בין עיניך" מהו הלשון טוטפות, אמרו בתלמוד (סנהדרין ה, ע"ב): טט מקום שנקרא כתפי הוי שתיים, פת באפריקי הוי שתיים, ושתיים ועוד שתיים הוי ארבע. וכיון שבתפילין של ראש יש ארבעה בתים קוראים לתפילין של ראש טוטפות.

מס' ע"ב
5

ונשאלת השאלה מה ראתה התורה לקרוא לתפילין שהוא הדבר הקדוש לעם ישראל, בשם לע"ז ולא בלשון הקודש. אלא שבאו חז"ל להורות לנו שנשכיל לדורות שגם אם יהיה האדם במזרח הרחוק באפריקה או בכל מקום נדח אחר, לא יתבייש ויזכור להניח תפילין שהרי התורה שינתה לקרוא לתפילין בלשון לע"ז להזכיר לאדם שגם כשיהיה במקום שמדברים שם לוועזית לא ישכח להניח.

ונראה דהוא הדין גם לגבי הכרובים התורה קראה לכרובים הנמצאים בקודש הקודשים בלשון בבליית, להורות שגם אם יהיה האדם בכבל או בכל מקום אחר שמדברים שם לוועזית בין הגויים, בכל זאת לא ישכח להשים את בניו בקודש הקודשים, על ארון העדות שבו נמצאת התורה הקדושה, ישימם בתוך מוסדות תורה קדושים וילמדם את התורה, ולא יאמר אבל אני מדבר לוועזית שהרי בשביל כך שינתה התורה לקרוא לכרובים בלשון לע"ז, להזכיר זאת לאדם שיתחזק ולא יתבייש לחנך את ילדיו לשקוד על התורה.

יעקב אבינו נטע עצי שיטים במצרים

ועשית את הקרשים למשכן עצי שיטים עמרים. וכו', טו

היה לו לומר "ועשית קרשים", כמה שנאמר בכל דבר ודבר, ומהו "הקרשים", מאותן העומדין ומיוחדין לכן. יעקב אבינו לפה צרות הקדש ונטע ארזים במצרים, וכשמת צוה לבניו להעלותם עמם כשילאו ממצרים, אמר להם, שעתיד הקב"ה ללוות אחסם לעשות משכן צמדצר מעצי שטים, ראו שיהיו מוזמנים צידכם. הוא סידר הצבלי צפיוט שלו: "טט מטע מוצרים קורות צמיו ארזים", שנדרשו להיות מוכנים צידם מקודם לכן.

8

ע"ב
3'ט

ענין זה צריך ביאור, מה היה נחוץ ליעקב אבינו לנטוע עצי ארזים במצרים בשביל שיהיו עצים למשכן, וכי לא היו בניו יכולים לזרוע בעצמם או לקנות עצים כאשר יצטרכו לכן, ולשם מה נצרכה נטיעתו של יעקב אבינו וציוויו לבניו שיעלו את הקרשים הללו כאשר יצאו ממצרים, וכי לא היה אפשר לבנות המשכן ללא העצי שיטים שנטע יעקב במצרים.

ונראה ליישב, בהקדם ההערה מדוע התורה העלימה את מקומו של בית המקדש, ולא אמרה (דברים יז, ח) אלא: "וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ד' אלהיך בו", וביאר רש"י (שם): "מלמד שבית המקדש גבוה מכל שאר המקומות", אמנם לא ציינה התורה את מקומו של המקדש

1 / וביותר תמוה, שרוצח בשוגג צריך לגלות אל עיר מקלט, ונאמר (דברים יט, ג): "תכין לך הדרך", ופירש רש"י (שם): "מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים", ומקורו מדברי הגמרא (מכות י ע"ב): "תניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, מקלט היה כתוב על פרשת דרכים, כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם, אמר רב כהנא, מאי קרא "תכין לך הדרך", עשה לך הכנה לדרך".

9
2

וצריך ביאור, מדוע בית המקדש שיש מצוה לעלות ולראות בו, התורה מסתירה אותו וצריך להתאמץ כדי למצוא את מקומו, ואין ציווי להכין הדרכים לבית המקדש, ואילו ברוצח התורה מסייעת לו כדי שיוכל למצוא מהר את עיר מקלטו, ולכאורה יותר היה מקום לחייב להכין שלטים והכוונה כיצד מגיעים לבית המקדש, שהוא דבר שהכל צריכים לו.

ההבדל בין בית המקדש לעיר מקלט

ביאר הרב מפוניבז' זצ"ל, שהרוצח, אילו יצטרך לשאול בכל מקום היכן מגיעים לעיר מקלט, ויצטרכו כל העוברים ושבים לכוון אותו ממקום למקום, הרי יתפרסם בזה שהיה רצח בשוגג, ויש כאן אדם רוצח שצריך לגלות לעיר מקלט, התורה איננה מעוניינת שאירוע הרצח יתפרסם בפי כל, סיפור של רצח הוא סיפור שעלול לחלחל ולהשחית את הנפש, לכך אמרה תורה שעדיף שאותו רוצח לא יצטרך לשאול ולדבר עם אנשים, זהו שאמרה תורה שיכינו שלטים בכל מקום, כדי שהרוצח יוכל להגיע לבד, בלא שיצטרכו הבריות לדעת ממעשיו.

6
7

אמנם בית המקדש, בכוונה תחילה התורה איננה מעוניינת לפרסם את מקומו, בשביל שיצטרכו הכל לשאול היכן הוא, כך כולם ידברו על בית המקדש, כל מי שיעלה ישאל כיצד מגיעים לבית המקדש, מה היא הדרך הקצרה והעדיפה ללכת לשם. על ידי ריבוי השאלות והעיסוק בענינו, יתפרסם הדבר בפי כל, ויהיה מדובר בפי הבריות שעולים לבית המקדש, בזה יתרבה כבוד שמים וכבודו בית ד'.

28

על פי זה ניתן לומר, כי זה היה טעמו של יעקב אבינו שנטע עצי שיטים במצרים, כיון שצפה ברוח הקדש שיצטרכו בני ישראל קרשים למשכן, הלך ונטע עצים במצרים וציוה לבניו שיעלו אותם עמהם ממצרים. יעקב היה חפץ שכל ימיהם במצרים ובמדבר יהיו עסוקים ומדברים בדבר בית ד', כל הילדים שיוולדו במצרים ישאלו מדוע נטעו עצים אלו, כל יוצאי מצרים יתמהו מדוע נושאים עמנו קורות גדולות כאלו, כך תחלחל הידיעה וההכרה של עבודת האלוקים בבית ד', כל העת.

31
36

נמצא, תכלית מעשה יעקב, אינו הבניה עצמה, בודאי שהיו יכולים להשיג עצים בדרך אחרת. יעקב רצה שיזכרו ויתעסקו כל העת עם ההבטחה של "תעבדון את האלוקים על ההר הזה", לכך הוא עשה באופן כזה שירבו השואלים והמדברים בענינו ויצו ויזכרו לאשמה

מבית ומהויץ תצפנו (כה-יא)

כל תלמיד-חכם שאין תוכו כבדו אינו תלמיד-חכם
במסכת ברכות (כ"ח) מסופר, כי כשהיה רבן גמליאל נשיא הכרית

זאמר, שכל תלמיד שאין תוכו כבדו אל יכנס לבית-המדרש. רק כאשר
עברה הנשיאות לידי רבי אליעזר בן עזריה, סולק "שומר הפתח" מדלת
בית-המדרש וניתנה רשות לכל מי שרצה בכך, להיכנס וללמוד תורה.
ואמנם עד מהרה נתווספו ארבע מאות ספסלים בבית-המדרש.
קשה איפוא להבין, מי היה זה אותו "שומר הפתח", שהיה מונע
להבחין בכל תלמיד אם תוכו כבדו? הרי לשם כך עליו להיות יודע
מחשבות?

(10)
הג'ני
ה' ע'י'ק

אמר על כך הרבי הזקן מסדיגורה ז"ל: באמת נסגרו דלתות בית
המדרש על מנעול ולא ניתן לאיש להיכנס. אולם, התלמיד שרצה במלוא
הרצינות והשאיפה הפנימית להיכנס וללמוד תורה, היה נוקט בכל
האמצעים והפעולות, היה פורץ גדרות וחותר חתירות, כדי לחזור פנימה
(כגון הלל, שעלה על גג בית-המדרש ושמע דברי-תורה דרך הארובה).
ואם עשה התלמיד הכל כדי שיוכל להיכנס, הרי זו ההוכחה הברורה ביותר
כי תוכו כבדו...

11

עוד תירוץ על כך אומרים בשם האדמו"ר רא"מ מגור ז"ל, כי עצם
כרוזו וציוויו של רבן גמליאל, היה שומר הפתח. תלמיד שלא הרגיש
עצמו כשר בתכלית וראוי להכנס, היה מתירא ולא היה נכנס כלל, אף כי
הדלת היתה פתוחה...

(16)

בשם הג"ר גדליה אייזמן שליט"א שמעתי שדייק בדברי הגמ' שנקטה דבאותו יום
נתווספו ספסלים בביהמ"ד. לכאורה היה ראוי יותר לנקוט במספר התלמידים שנתווספו
בעת שראבי"ע נתמנה לנשיא. מדוע איפוא הדגישו חז"ל את ענין הוספת הספסלים? והשיב
שאפשר שבאו ללמדנו בזה דהצורך בהוספת ספסלים נתעורר לאו דוקא בגין ריבוי
התלמידים, אלא בגלל השינוי שחל בסוג התלמידים. כל זמן שעל חובשי בית המדרש נימנו
רק אלה שתוכם כבדו, לא היה שם מי שיתלונן על התנאים החמריים שהיו שם. רצונם
הטהור ללמוד תורה נתן להם את הכח ללמוד בכל מצב גם בהעדר ספסלים וכדו'. אולם
משבאו לשם גם אלה שאין תוכם כבדו - אשר אמנם בעצם בואם לביהמ"ד הביעו רצון
ללמוד, מ"מ כנראה לא בכל מחיר - נולד הצורך למלא את ביהמ"ד בספסלים כדי
שיווצרו התנאים המתאימים גם לאלה.

(11)

ה' ע'י'ק

Teruma

Why We Value
What We Make

(12)
The dancing
Life Changing Idea

The behavioural economist Dan Ariely did a series of experiments on what is known as the IKEA effect, or "Why we overvalue what we make." The name comes, of course, from the store that sells self-assembly furniture. For practically challenged people like me, putting an item of furniture together is usually like doing a giant jigsaw puzzle in which various pieces are missing, and others are in the wrong place. But in the end, even if the item is amateurish, we tend to feel a certain pride in it. We can say, "I made this," even if someone else designed it, produced the pieces, and wrote the instructions. There is, about some-

What house, then, can you build for Me?" (Is. 66:1). This was about humans and their dignity, their self-respect.

With an extraordinary act of *tzimtzum*, self-limitation, God gave the Israelites the chance to make something with their own hands, something they would value because, collectively, they had made it. Everyone who was willing could contribute, from whatever they had: "Gold, silver or bronze, blue, purple or crimson yarns, fine linen, goat hair, red-dyed ram skins, fine leather, acacia wood, oil for the lamp, balsam oils for the anointing oil and for the fragrant incense" (Ex. 3-6), jewels for the breastplate, and so on. Some gave their labour and skills. Everyone had the opportunity to take part: women as well as men, the people as a whole, not just an elite.

For the first time God was asking them not just to follow His pillar of cloud and fire through the wilderness, or obey His laws, but to be active: to become builders and creators. And because it involved their work, energy, and time, they invested something of themselves in it, individually and collectively. To repeat Ariely's point: We value what we create. The effort that we put into something does not just change the object. It changes us.

Few places in the Torah more powerfully embody R. Yoḥanan's saying that "wherever you find God's greatness, there you find His humility."³ God was giving the Israelites the dignity of being able to say, "I helped build a house for God." The Creator of the universe was giving His people the chance to become creators also – not just of something physical and secular, but of something profoundly spiritual and sacred.

Hence the unusual Hebrew word for contribution, *teruma*, which means not just something we give but something we lift up. The builders of the Sanctuary lifted up their gift to God, and in the process of lifting, discovered that they themselves were lifted. God was giving them the chance to become "His partners in the work of creation,"⁴ the highest characterisation ever given of the human condition.

3. Megilla 31a.

4. Shabbat 10a, 119b.

Ariely wanted to test the reality and extent of this added value. So he got volunteers to make origami models by elaborate folding of paper. He then asked them how much they were prepared to pay to keep their own model. The average answer was 25 cents. He asked other people in the vicinity what they would be prepared to pay. The average answer was five cents. In other words, people were prepared to pay five times as much for something they had made themselves. His conclusions were: The effort that we put into something does not just change the object. It changes us and the way we evaluate that object. And the greater the labour, the greater the love for what we have made.²

This is part of what is happening in the long sequence about the building of the Sanctuary that begins in our *parasha* and continues, with few interruptions, to the end of the book of Exodus. There is no comparison whatsoever between the *Mishkan* – the holy and the Holy of Holies – and something as secular as self-assembly furniture. But at a human level, there are psychological parallels.

The *Mishkan* was the first thing the Israelites made in the wilderness, and it marks a turning point in the Exodus narrative. Until now God had done all the work. He had struck Egypt with plagues. He had taken the people out to freedom. He had divided the sea and brought them across on dry land. He had given them food from heaven and water from a rock. And, with the exception of the Song at the Sea, the people had not appreciated it. They were ungrateful. They complained.

Now God instructed Moses to take the people through a role reversal. Instead of His doing things for them, He commanded them to make something for Him. This was not about God. God does not need a sanctuary, a home on earth, for God is at home everywhere. As Isaiah said in His name: "Heaven is My throne and the earth My footstool.

in America as *Shop Class as Soul Craft*. Among the early Zionists there was a strong sense, best expressed by A. D. Gordon, that working on the land was itself a spiritual experience. Gordon was influenced here not only by Tanakh but also by the writings of Leo Tolstoy.

2. Dan Ariely, *The Upside of Irrationality* (New York: Harper Perennial, 2011), 83-106. His TED lecture on this subject can be seen at: https://www.ted.com/talks/dan_ariely_what_makes_us_feel_good_about_our_work.

This is a life-changing idea. The greatest gift we can give people is to give them the chance to create. This is the one gift that turns the recipient into a giver. It gives them dignity. It shows that we trust them, have faith in them, and believe they are capable of great things.

We no longer have a Sanctuary in space, but we do have Shabbat, the "sanctuary in time."⁵ Recently, a senior figure in the Church of England spent Shabbat with us in the Marble Arch Synagogue. He was with us for the full twenty-five hours, from *Kabbalat Shabbat* to Havdala. He prayed with us, learned with us, ate with us, and sang with us.⁶ "Why are you doing this?" I asked him. He replied, "One of the greatest gifts you Jews gave us Christians was the Sabbath. We are losing it. You are keeping it. I want to learn from you how you do it."

The answer is simple. To be sure, it was God who at the dawn of time made the seventh day holy.⁷ But it was the Sages who, making "a fence around the law," added many laws, customs, and regulations to protect and preserve its spirit.⁸ Almost every generation contributed something to the heritage of Shabbat, if only a new song, or even a new tune for old words. Not by accident do we speak of "making Shabbat." The Jewish people did not create the day's holiness, but they did create its *hadrat kodesh*, its sacred beauty. Ariely's point applies here as well: The greater the effort we put into something, the greater the love for what we have made.

Hence the life-changing lesson: If you want people to value something, get them to participate in creating it. Give them a challenge and give them responsibility. The effort we put into something does not just change the object: it changes us. The greater the labour, the greater the love for what we have made.

5. Abraham Joshua Heschel, *The Sabbath: Its Meaning for Modern Man* (New York: Farrer, Straus and Giroux, 2005).

6. He was not, of course, observing all the Shabbat laws; both Jews and Christians agree that these are imperatives for Jews alone.

7. As opposed to the festivals, whose date is dependent on the calendar that was determined by the Sanhedrin. This difference is reflected in the liturgy.

8. Halakhically, this is the concept of *shevut* that Nahmanides saw as essentially biblical in origin.

Life-Changing Idea #19

The effort you put into something does not just change the object: it changes you. The greater the labour, the greater the love for what you have made.